

Nr 274.

Av herr **Clason m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till privatläroverken m. m.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 214 få vi härmed framlägga följande motion:

Enligt nu gällande bestämmelser angående vid statsunderstödda privat-skolor anställda ämneslärarinnors tjänstgöring förstås med full *tjänstgöring* en undervisningsskyldighet av 22—26 timmar i veckan; för den, som fått sig ålagt ett på grund av lärjungantalets storlek eller antalet skrivlag avsevärt drygare hemarbete med rättande av lärjungarnas skrivövningar eller annat därmed jämförligt arbete utom den egentliga undervisningstiden, må emellertid, där förhållandena sådant medgiva, tjänstgöringen kunna minskas, dock icke utan skolöverstyrelsens medgivande, med mera än två timmar i veckan.

Tjänstgöringstiden.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 214 föreslås att tjänstgöringsskyldigheten för ämneslärarinna skall omfatta 24—28 timmar eller »ungefär 26 timmar» å stadium motsvarande real- och flickskola.

Starka invändningar måste resas mot en dylik utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten.

Av den undersökning, som verkstälts av de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning av frågor rörande privatläroverken, framgår att höstterminen 1924 medeltjänstgöringen i endast 9 skolor uppgick till 26 timmar eller därutöver, under det att den i de återstående 91 skolorna understeg denna siffra. Det skulle alltså i praktiken för de flesta skolor innebära en mycket väsentlig ändring i nu rådande förhållanden, om en höjning av medeltjänstgöringen till 26 timmar skulle genomföras.

Det egentliga skälet för förslaget, att fixera tjänstgöringsskyldigheten till 24—28 timmar, lär väl hava varit, att detta är lagstadgad tjänstgöring för de vid de kommunala mellanskolorna anställda ämneslärarinnorna. Den synnerligen stora skillnaden i avlöningsförmåner för lärarinnorna vid dessa båda skolformer gör emellertid överensstämmelse i arbetsskyldighet till en uppenbar obillighet. Sålunda framhålla nyss åberopade sakkunniga, huru som *minimiavlöningen* för ämneslärarinna vid kommunal mellanskola för närvarande torde kunna beräknas till 4,558—5,741 kronor, men för vid

statsunderstödd privatskola anställd ämneslärarinna till 3,576—4,316 kronor. Följande uttalande av de sakkunniga synes alltså vara i hög grad befogat:

»Olikheten i de båda här jämförda skoltypernas beskaffenhet och framför allt den påvisade avsevärda skillnaden i löneförmåner mellan de kommunala mellanskolornas och de statsunderstödda privatskolornas ämneslärarinnor utgör enligt de sakkunnigas mening ett starkt skäl för att icke ålägga sistnämnda kategori lärarinnor samma tjänstgöring, som fordrats av de förra.»

Häremot kan icke med fog anföras att läsveckornas antal vid privatläroverken är 36, men vid de kommunala mellanskolorna 38. Det är nämligen uppenbart, att de 2 veckornas mindre lästid vid den förra skoltypen alldeles icke kan motivera den högst betydande skillnaden i löneförmåner, utan att fastmer en jämnställdhet i löneavseende mellan båda skulle föranleda en mycket avsevärd löneökning för privatskolornas lärarinnor. Vill man icke gå in för en sådan, kommer alltså likställdhet i veckotimantal att, såsom framhållits, innebära en verklig obillighet.

Genom den av Kungl. Maj:t ifrågasatta höjningen av timtalet till 24—28 skulle enligt gjorda beräkningar ej mindre än 59 lärarinnebefattningar bliva överflödiga. Att detta skulle leda till avsevärda svårigheter för skolorna, som med en betydligt decimerad lärarinneuppsättning skulle få mycket svårslösliga uppgifter beträffande arbetets fördelning såväl med hänsyn till undervisningens bestridande i de olika ämnena som till klassföreståndarskapets behöriga skötande, har jämväl med styrka framhållits av de sakkunniga, vilka härom vidare anföras:

»Givetvis skulle övergångsbestämmelser, såsom också statsutskottet medgivit, för de närmaste åren minska olägenheterna, men såvida man icke ville låta bestämmelserna bliva en död bokstav, skulle svårigheterna för skolorna endast uppskjutas, icke försvinna.»

Den i propositionen föreslagna höjningen innebär alltså för *lärarinnorna* en stor obillighet och för *skolorna* avsevärda svårigheter. Därtill kommer att den för privatläroverken såsom *skoltyp* innebär en allvarlig risk, vilken av de sakkunniga uttryckts på följande sätt:

»Skulle kraven på de privatanställda lärarinnornas tjänstgöring höjas till likhet med den tjänstgöring, som fordras av lärarinnorna vid de kommunala mellanskolorna, och skillnaden i avlöning mellan dessa båda kategorier lärarinnor dock fortfarande bibehållas i sin fulla utsträckning, föreligger en risk, att goda lärarkrafter dragas från privatskolorna. Detta vore från många synpunkter att beklaga. Särskilt vilja de sakkunniga framhålla, att, så länge i vårt lands större och medelstora samhällen den kvinnliga ungdomens undervisning så gott som uteslutande handhaves av privata läroanstalter, åtgärder, som kunna leda till undervisningens försämrande, innebära en orättfärdighet mot det kvinnliga släktet, som alltför länge av staten i nu ifrågavarande hänseende behandlats styvmoderligt.»

Ehuru de sakkunniga sålunda på det bestämdaste avstyrkt en höjning av

tjänstgöringen till 24—28 timmar och förordat ett bibehållande av den nuvarande ramen för tjänstgöringen, nämligen 22—26 timmar, så hava de icke dess mindre, med hänsyn till önskvärdheten av statsutgifternas begränsning, ansett att inom denna ram medeltjänstgöringen skulle kunna något höjas. De hava sålunda dels icke velat påyrka bibehållande av den nu förefintliga möjligheten till sänkning *under 22* timmar, dels förordat att inom den nuvarande ramen något högre tjänstgöring skulle uttagas än för närvarande är fallet. I sistnämnda hänseende åberopa de den praxis, som numera tillämpas vid statens samskolor, där genomsnittstjänstgöringen — första lärarinnor undantagna — omfattar nära 25 veckotimmar. De sakkunniga hava därför ifrågasatt att skolöverstyrelsen för framtiden måtte tillse, att även vid privatskolorna denna tjänstgöring genomsnittligt uttages. En beräkning av det antal lärarinnebefattningar, som genom en höjning av medeltjänstgöringen till 25 timmar, skulle bliva överflödigt, utvisar, att detta antal skulle uppgå till 30. Siffran, ehuru i sig själv ingalunda obetydlig, stannar alltså vid ungefär hälften av den, som bleve en följd av den kungl. propositionens genomförande.

Även mot denna höjning av tjänstgöringsskyldigheten kunna givetvis anmärkningar framställas. Starka sådana ha också framburits från såväl styrelsen för Sveriges flick- och samskolors lärarinneförbund (proposition sid. 20—21), som centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen (proposition sid. 21). Statskontoret har däremot icke velat motsätta sig de sakkunnigas förslag, och skolöverstyrelsen har av ekonomiska skäl tillstyrkt detsamma, dock under framhållande av att redan borttagandet av möjligheten till sänkning under 22 timmar innebure en avsevärd skärpning, och att det skulle vara obilligt och ur flera synpunkter olämpligt att nu pålägga privatskolornas ämneslärarinnor samma undervisningsskyldighet som de kommunala mellanskolornas.

Om än sålunda goda grunder kunna tala för att i detta fall icke i något avseende avvika från nuvarande bestämmelser, anse vi oss dock med hänsyn till vad både de sakkunniga och skolöverstyrelsen förordat kunna ansluta oss till deras förslag.

I detta sammanhang bör jämväl påpekas, att endast om man låter skärpningen stanna härvid, det lärer bliva möjligt att undvika särskilda undantagsbestämmelser för de ämneslärarinnor, som hava sin huvudsakliga tjänstgöring förlagd till sjunde och åttonde klasserna. Endast under förutsättning av den nuvarande ramens (22—26 timmar) bibehållande hava också de sakkunniga ansett särskilda bestämmelser för tjänstgöring i sjunde och åttonde klasserna umbärliga. Däremot betonade de, att om Kungl. Maj:t skulle finna tjänstgöringsskyldigheten i det hela böra utsträckas till ramen 24—28 timmar, tjänstgöringen i nu berörda klasser måste beräknas på ett annat sätt till lindrande av arbetsbördan för de lärarinnor, som där hade någon mera omfattande tjänstgöring. Även denna anmärkning av de sak-

kunnige gent emot ett förslag av den kungl. propositionens räckvidd synes oss fullt befogad.

Tjänstgöring
vid med
skola för-
bundet semi-
narium.

Enligt gällande bestämmelser må ämneslärarinns tjänstgöring vara förlagd även till läsavdelning av med skolan förbundet seminarium. Nu föreslår den kungl. propositionen, att denna rätt skall gälla endast med skola förbundet *högre* seminarium. Den nuvarande bestämmelsen har tolkats så, att tjänstgöringen kunnat vara förlagd även till annat seminarium än *högre*, d. v. s. folkskole-, småskole- och skolköksseminarium.

Denna tolkning grundar sig på ett utslag av regeringsrätten den 3 december 1914. Regeringsrätten kunde därvid stödja sig på ett av statskontoret den 12 november 1914 i ärendet avgivet yttrande, vari särskilt erinras därom, att i ifrågavarande stadgande icke gjorts undantag för något visst slag av seminarier, oaktat vid kungörelsens tillkomst sedan flera år tillbaka andra seminarier förefunnits och innehaft av Kungl. Maj:t medgiven rätt att anställa avgångsprövning, genom vars avläggande kompetens vunnits att söka och erhålla anställning vid rikets folkskolor.

Departementschefen åter gör med åberopande av skolöverstyrelsen gällande, att denna tolkning icke från början torde hava avsetts.

De sakkunniga ha emellertid betonat, att de lärarinnor, det här gäller, i stort sett utföra samma arbete som övriga lärarinnor vid privatskolorna, och att deras verksamhet direkt går ut på att för folkets barn utbilda goda lärarkrafter. De böra därför enligt de sakkunnigas mening åtnjuta samma förmåner som övriga lärarinnor. Skolöverstyrelsen förklarar sig för sin del obetingat instämma i de sakkunnigas uttalande, att rent sakligt inga befogade invändningar kunna göras mot den praxis, som sålunda utbildat sig.

Det är här fråga om lärarpersonalen vid seminarier, vilka under tider, då stor lärarbrist rått, fyllt ett verkligt behov, och från vilka många dugliga arbetare i folkundervisningens tjänst utgått. Framförallt måste de båda enskilda folkskoleseminarierna anses ha gjort en mycket värdefull insats, innan statsmakterna genom utbyggande av statens seminarier på ett effektivt sätt sørjt för folkskolläraryrket. Men även om de båda småskoleseminarierna torde detsamma kunna sägas. Det ena av dem är därjämte genom en sedan 1898 bestående, senast för de kurser, som äro avsedda att intagas åren 1925—1927, förnyad överenskommelse med Stockholms läns landsting praktiskt taget landstingsseminarium för detta län. Det skolköksseminarium åter, det här gäller — det första i vårt land upprättade — står i organiskt sammanhang med den flickskola, med vilken det är förbundet, liksom den statliga kursen för utbildande av lärarinnor i huslig ekonomi är förbunden med statens *högre* lärarinneseminarium och således med normalskolan. Då dessa skolköksseminarier ha till uppgift att utbilda lärarinnor i huslig ekonomi icke blott för folkskolornas utan också för de *högre* skolornas behov, är det en stor fördel för dem att kunna använda flickskoleklasser såsom övningsklasser.

De enskilda folkskoleseminarierna och deras lärarpersonal befinna sig för närvarande i en synnerligen brydsam situation. Folkskolläraryrket är i hastigt avtagande och beräknas om något år vara hävd. Enligt särskilt meddelade föreskrifter arbeta därför dessa seminarier numer icke med fulla klasser, och båda skola enligt Kungl. Maj:ts beslut avvecklas från och med nästkommande läsår. Under sådana förhållanden synes det vara allt skäl att behjärta, vad 1924 års riksdag uttalat, nämligen att det torde vara nödvändigt att vid minskningen av anslaget till dessa seminarier framgå med stor varsamhet för att icke bringa seminarierna och deras lärarpersonal i oskäligt trångmål vid den förestående avvecklingen (proposition sid. 34). Det kan knappast vara i överensstämmelse med detta riksdagens uttalande att utan någon kompensation — från den jämförelsevis ringa beskärningen av det direkta statsbidraget torde här kunna bortses — framtagna lärarna vid seminarierna de lönetillägg av statsmedel, som de för närvarande åtnjuta. För många av dem torde det vara svårt nog att nödgas nedlägga ett kanske kärt vordet arbete, i många fall fattat såsom livsverk, för en och annan kommer oron för framtiden till. Det synes därför, som om statsmakterna långt ifrån att försvåra den oundgängliga avvecklingen av seminarierna borde göra allt för att lindra dess tryck, helst de kostnader, det här gäller, successivt minskas, allteftersom avvecklingen sker, och när denna om något år är fullbordad, helt försvinna.

Det sagda torde i viss mån också kunna tillämpas på de enskilda småskoleseminarierna. Även för dem äro på skolöverstyrelsens förslag restriktiva föreskrifter att förvänta, och på grund av den stora överproduktionen av småskollärarinnor måste frågan om deras vara eller icke vara snart anses aktuell.

Det torde kanske här böra påpekas, att genom ovannämnda avtal mellan ett av dessa seminarier och Stockholms läns landsting utbildningen av småskollärarinnor för detta län varit förbunden med jämförelsevis ringa kostnader för såväl statsverket som landstinget. Landstinget har nämligen — bortsett från ett anslag till elevstipendier — endast lämnat ett anslag, motsvarande elevavgifterna eller för närvarande 12 $\frac{1}{2}$ kronor per elev och termin. Därest landstinget, om detta avtal icke kommer att förnyas, på annat sätt nödgas sörja för småskolläraryrket för länets behov, torde det komma att visa sig, att det understöd, som det enskilda seminariet uppburit, i själva verket betytt en stor besparing för det allmänna.

I än högre grad gäller detta om de enskilda folkskoleseminarierna. Ty, såsom de sakkunniga påpeka, erhålles vid dem en utbildning av folkskollärarinnor för en kostnad, som för statsverket betydligt understiger kostnaden för motsvarande statsseminarier.

Fråntager man genom de i den kungl. propositionen föreslagna nya bestämmelserna dessa seminariers lärarpersonal de statliga bidragen till deras löner, ökas ifrågakommande skolors utgifter för löner högst väsentligt.

Denna merkostnad blir än mer betungande, när seminarierna — såsom redan påpekats — icke få arbeta med fulla klasser och således hava betydligt minskade inkomster av elevavgifter, och någon höjning av dessa avgifter icke torde kunna vidtagas eller ens böra sättas i fråga, då detta skulle innebära, att den ekonomiska bördan åtminstone till en del övervältrades på de svagaste skuldrorna.

Det synes så mycket mer obilligt att försätta skolorna i denna svåra situation, som de, långt ifrån att hava skördat någon vinst på de av dem upprättade seminarierna, synas hava offrat betydande belopp på dessas upprätthållande. Sålunda beräknade styrelsen för Ateneum för flickor (proposition sid. 33) förlusten för budgetåret 1925—1926 enbart på folkskoleseminariet till 15,380 kronor.

På denna grund anse vi oss sålunda böra föreslå, att ämneslärarinna vid privatläroverk alltjämt må kunna fullgöra sin tjänstgöring vid med skolan förbundet seminarium.

Tjänstgöring
i övnings-
ämnen.

Enligt nu gällande bestämmelser äger ämneslärarinna rätt att fullgöra in till en tredjedel av sin undervisningsskyldighet i övningsämnena. Såväl skolöverstyrelsen som departementschefen hava ock förordat att rätt till dylik tjänstgöring skulle i viss mån få bibehållas. Såsom skäl har anförts, dels att insikten om övningsämnenas betydelse under de senaste åren väsentligt stegrats, vadan det vore önskvärt att därvid kunna anlita väl kvalificerade lärarekrafter, dels att det ur organisatorisk synpunkt, särskilt i mindre samhällen, kan stöta på svårigheter att erhålla en lämplig lärarinna endast i övningsämnen, vadan det kunde vara synnerligen lämpligt att utfylla en ämneslärarinns tjänstgöring med några timmar i ett eller annat övningsämne. Svårigheter skulle eljes understundom uppstå för skolorna att på behörigt sätt uppehålla undervisningen. Skälen synas även oss övertygande.

Bestämmelsens utformning synes emellertid icke hava blivit lycklig, i det att den (prop. sid. 81) jämnställts med den rätt till tjänstgöring i de förberedande klasserna, som under förutsättning av »starka skäl av pedagogisk art» kan av överstyrelsen beviljas i viss utsträckning. Vad som i detta fall framför allt skulle motivera föreskriften, är emellertid grunder av organisatorisk, icke av pedagogisk art. Då därtill ifrågavarande undervisning i övningsämnen icke, såsom fallet är i fråga om undervisningen i de förberedande klasserna, avser ett helt annat och lägre skolstadium, än det, vartill ämneslärarinns övriga undervisning är förlagd, synes sammanställningen med de för tjänstgöringen i de förberedande klasserna föreslagna bestämmelserna icke vara lämplig. Icke heller lär det väl avsetts, att en ämneslärarinna skulle kunna få större delen av sin tjänstgöring förlagd till enbart övningsämnen. Bestämmelsen angående rätt till tjänstgöring i övningsämnen torde fastmer böra fogas till stadgandet om det stadium, till vilket en ämneslärarinns tjänstgöring normaliter bör vara förlagd, och synes böra inne-

hålla att denna tjänstgöring till en mindre del, dock högst en tredjedel, må kunna fullgöras i övningsämnen.

Vad beträffar rätten att uppdelas årsklass i parallellavdelningar, har Kungl. Maj:t föreslagit vissa restriktiva bestämmelser, grundade på meromnämnda sakkunnigeutlåtande. I ett hänseende innebär emellertid den kungl. propositionen ett avsteg från de sakkunnigas förslag. Dessa ansågo nämligen, att skolöverstyrelsen borde äga avgöra, huruvida klass, som tidigare varit delad, i visst fall fortfarande skulle få förbliva delad, fastän elevantalet sjunkit under den i de föreslagna bestämmelserna angivna gränsen. I propositionen föreslås emellertid utan motivering, att avgörandet i dylika fall bör förbehållas Kungl. Maj:t.

Uppdelning
i parallell-
avdelningar.

I praktiken synes emellertid detta omständligare förfarande lätt kunna komma att medföra onödiga svårigheter. Ställningen vid en vårtermins slut kan vid en skola hava fullt motiverat, att höstterminen planlagts med bibehållna parallellavdelningar inom en viss klass och med därav följande dispositioner för lokaler och lärarekrafter m. m. Skulle i sådant läge frågan om den omreglering, som ett eller annat vid höstterminens början inträffande förfall för någon elev kunde anses påkalla, behöva underställas Kungl. Maj:t, skulle uppenbarligen ett avgörande lätt kunna taga mer tid än önskvärt vore, och en vida snabbare handläggning av ärendet kunna ske genom skolöverstyrelsen, utan att dock nödig kontroll eftersattes. Vi finna alltså praktiska skäl tala för, att skolöverstyrelsen i nu förevarande fall erhåller den befohgenhet, varom här är fråga.

I fråga om den för närvarande till manlig föreståndare och ämneslärare med full tjänstgöring utgående tillfälliga löneförbättringen har i kungl. propositionen i huvudsaklig anslutning till de sakkunnigas hemställan föreslagits, att densamma skall utgå med det belopp, som motsvarar tillfällig löneförbättring för rektor och lärare med motsvarande tjänsteställning vid statens läroverk, dock att Kungl. Maj:t i undantagsfall må efter prövning av vederbörande skolas ekonomiska förhållanden, medgiva, att sådan tillfällig löneförbättring må utgå med högre belopp än till motsvarande rektor eller lärare vid allmänt läroverk, dock med högst 1,500 kronor till varje befattningshavare.

Tillfällig löne-
förbättring
till manliga
ämneslärare.

Genom den ifrågasatta förändringen skulle den tillfälliga löneförbättringen i regel minskas från 1,500 kronor till 600 kronor.

Såsom stöd för ifrågavarande minskning av den tillfälliga löneförbättringen hava de sakkunniga anfört, att det icke synes vara fog för att, då staten för ordinarie lärare vid statsläroverk beviljar en löneförbättring av 600 kronor, den samtidigt i tillfällig löneförbättring till lärare i enskild tjänst lämnar 1,500 kronor. Den av de sakkunniga gjorda jämförelsen mellan storleken av den tillfälliga löneförbättringen för lärarna vid de allmänna läro-

verken och vid privatläroverken är emellertid, såsom centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen anfört, icke hållbar.

Även de kvinnliga ämneslärarna vid privatläroverken åtnjuta väsentligt högre tillfällig löneförbättring än ämneslärarinnorna vid statssamskolorna. Denna skillnad beror därpå, att lönerna vid statsläroverken betydligt höjdes genom 1918 års löne reglering för dessa läroverk, under det att den i sammanhang med sagda löne reglering även för privatläroverken förberedda löne regleringen icke blev genomförd. På grund av det nya läge, i vilket skolfrågan kommit genom tillsättandet av skolkommissionen, ansåg sig nämligen Kungl. Maj:t icke böra för 1919 års riksdag framlägga något förslag till definitiv löne reglering för privatläroverkens lärarpersonal utan föreslog i stället — såsom dåvarande departementschefen yttrade (prop. 1919: 178 sid. 11), »för att i möjligaste mån hålla personalen skadeslös för detta uppskov» — att en tillfällig löneförbättring skulle beviljas densamma till väsentligt högre belopp än tidigare eller med 1,500 kronor för ämneslärare — manlig och kvinnlig — med full tjänstgöring.

Den föreslagna åtgärden kommer att särskilt hårt drabba de skolor, som genom att anställa manliga lärare med full tjänstgöring, sökt sörja för att i skolor med uteslutande eller delvis manlig ungdom denna i tillbörlig utsträckning kommer under manlig ledning.

Då de högre goss- och samskolorna, om de i konkurrensen med de allmänna läroverken och de kommunala mellanskolorna vilja för sig förvärva dugande lärare, i allmänhet icke torde kunna minska de avlöningar, de nu giva sina manliga lärare, kommer den ifrågasatta minskningen av den tillfälliga löneförbättringen att betyda en väsentlig ökning i skolornas utgifter. För en skola med rektor och 12 lärare utgör denna ökning, inberäknat det minskade dyrtidstillägget från staten, omkring 14,500 kronor, för en skola med rektor och 6 lärare omkring 8,000 kronor. Även för skolor, som ägas av kommun, torde dylik ökning i utgifterna för lärarlöner bliva kännbar, så mycket mera som de flesta ifrågavarande kommuner redan nu äro belastade med tunga ekonomiska bördor för ifrågavarande skolor.

Vi vilja därför föreslå, att Riksdagen behagade besluta, att tillfällig löneförbättring till manlig föreståndare vid enskild mellanskola och högre goss- och samskola, där icke jämväl kvinnlig föreståndare är anställd, till manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium skall utgå med 1,500 kronor.

Nedsättning
i termins-
avgifterna.

Enligt nu gällande bestämmelser för högre flickskolor och enskilda mellanskolor skyldighet att åt lärjungarna i klasserna över de förberedande bevilja befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna till så stor utsträckning, att den minskning i avgifter, som härigenom uppkommer, utgör minst 15 % av det belopp, vartill terminsavgifterna vid anstalten skolat uppgå,

därest samtliga lärjungar erlagt full terminsavgift, dock att läroanstalten icke är skyldig medgiva befrielse från eller nedsättning i terminsavgifter till sammanlagt högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av det anstalten tilldelade statsanslaget, anslag till huslig ekonomi icke medräknat.

Emellertid påpekade skolöverstyrelsen i sitt yttrande över privatskolesakkunnigas utredning, att förhållandet mellan angivna gränser undergått en avsevärd förskjutning på den grund, att terminsavgiftssummorna varit underkastade en kraftig stegring, medan beloppen av statsanslaget — det är här fråga endast om grundanslaget, enär de övriga anslagen utgå i form av bidrag till lärarlöner — hållit sig inom de en gång fastställda gränserna. Faktiskt ha också, såsom överstyrelsen i anslutning till de sakkunniga vitsordar, skolorna så gott som undantagslöst beviljat nedsättningar i långt större utsträckning, än vartill de enligt gällande bestämmelser varit skyldiga. Överstyrelsen drar av denna omständighet den slutsatsen, att det vore tillräckligt, om det beträffande förevarande nedsättningskyldighet föreskrevs, att densamma skall uppgå till minst 15 % av det belopp, vartill terminsavgifterna vid anstalten skolat uppgå, därest samtliga lärjungar erlagt full terminsavgift.

Kungl. Maj:t ansluter sig till överstyrelsen. Departementschefen uttalar i propositionen, att den föreslagna ändringen av bestämmelsen icke torde komma att medföra några väsentliga svårigheter för skolorna (sid. 60).

Varken skolöverstyrelsen eller Kungl. Maj:t har emellertid med några siffror belyst verkningarna av den föreslagna ändringen. Det är därför icke möjligt att i dess fulla utsträckning överblicka dess innebörd för skolorna. Av vissa stickprov framgår emellertid att den kommer att medföra mycket väsentliga svårigheter.

De belopp, vartill nedsättningarna enligt de nya bestämmelserna skulle komma att uppgå, skulle sålunda i åtskilliga fall icke stanna vid de hittills lagstadgade högsta nedsättningsbeloppen ($\frac{2}{3}$ av grundanslaget) utan väsentligt överskrida *hela* grundanslaget, ja, t. o. m. överskrida de betydligt högre summor, till vilka nedsättningar på grund av skolornas frivilliga åtaganden under de senare åren uppgått. Det förefaller som om en skärpning av så betungande innebörd knappast skulle varit avsedd, och det synes uppenbart, att den i varje fall ej rimligen borde genomföras utan en föregående utredning av dess verkningar i olika avseenden. Det erkännansvärda intresse skolorna själva visat för att, där det varit dem möjligt, frivilligt nedsätta sina avgifter vida utöver vad som ålegat dem, synas i själva verket göra en ytterligare skärpning utöver nuvarande föreskrifter obehövligen. Vi anse oss därför i fråga om högre flickskolor och enskilda mellanskolor bära på denna punkt föreslå bibehållande av nu gällande bestämmelser.

Vid denna frågas behandling bör för övrigt jämväl uppmärksammas, att den undervisningsgren, varom nu är fråga, skulle bliva långt mer ekonomiskt betungande för staten, om den helt skulle övertagas av staten, än

vad den för närvarande är, då den väsentligt uppbäres av enskildas intresse och offervillighet.

Vid en detalj i denna nedsättningsfråga bör därjämte fästas särskild vikt. De högre goss- och samskolorna hava, som bekant, hittills icke varit underkastade någon skyldighet att lämna befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna, men skulle enligt den kungl. propositionen bliva det. Vi anse detta skäligt, men finna icke riktigt, att föreskriften för deras del erhåller samma utformning som för flickskolorna. Enär dessa goss- och samskolor icke såsom flickskolorna och de enskilda mellanskolorna åtnjuta kommunalt understöd till enahanda belopp som statsunderstödet, ha de nämligen ansetts böra erhålla ungefär dubbelt så stort direkt statsbidrag. En överflyttning på dem av den skyldighet att bevilja nedsättning i terminsavgifterna intill $\frac{2}{3}$ av statsbidraget, som ålegat flickskolorna och de enskilda mellanskolorna, komme således att för dem i realiteten betyda ungefär dubbelt så stora nedsättningar som för de andra skolorna. Det förefaller i följd härav skäligt, att när nu nedsättningsföreskrifterna skola utsträckas till högre goss- och samskolor, man för dem väljer en annan bestämmelse än för flickskolorna och de enskilda mellanskolorna, exempelvis genom att föreskriva att nedsättningen icke skall behöva för dem uppgå till mer än $\frac{1}{3}$ av statsbidraget.

Vid bifall till denna motion torde besparingarna för budgetåret 1925—1926 kunna beräknas till 6,000 kr. å det ordinarie förslagsanslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt till 47,000 kr. å det extra förslagsanslaget till tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid de statsunderstödda privatläroverken. Efter hand som de av oss nu föreslagna förändringarna komma att fullständigare genomföras, komma givetvis de nu nämnda besparingarna att avsevärt ökas. Härvid bör jämväl erinras, att de större besparingar, den kungl. propositionen föreslår, måste, i vad avser den tillfälliga löneförbättringen åt de manliga lärarna, betraktas såsom delvis ganska osäkra, eftersom propositionen själv förordar, att Kungl. Maj:t skulle äga rätt att i vissa fall bevilja löneförbättring upp till nuvarande belopp.

Vi hemställa alltså,

att riksdagen måtte, med ändring i nedanstående delar av den å sid. 81 och följande av Kungl. Maj:ts proposition nr 214 gjorda hemställan

A) besluta, att mom. 3 och 4 i avd. A av kungörelsen den 21 februari 1914 om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m. skola hava följande ändrade lydelse:

3. Den tjänstgöring, som här avses, skall vara förlagd

till klasserna över de förberedande eller till läsavdelning av med skolan förbundet lärarinneseminarium, och må till en mindre del, dock högst en tredjedel, fullgöras i övningsämnena.

Tjänstgöringen må ävenledes, på särskild ansökan och efter skolöverstyrelsens beprövande, kunna fullgöras i de förberedande klasserna, under förutsättning att starka skäl av pedagogisk art kunna förebringas för denna anordning. För samtliga ämneslärarinnor må dock nämnda tjänstgöring icke till omfattningen motsvara mer än en niondel av deras sammanlagda tjänstgöring vid skolan.

4. Med full tjänstgöring förstås, vad angår stadium, motsvarande real- och flickskola, undervisning under 22—26 veckotimmar, i medeltal ungefär 25 veckotimmar, och vad angår stadium, motsvarande gymnasium, undervisning i den omfattning, som är föreskriven för lektor vid högre allmänt läroverk.

Vid skola — — — — i veckan.

B) föreskriva, att såsom villkor för utgående av statsbidrag till lärarpersonalens avlöning vid enskilda läroanstalter skall gälla:

Uppdelning i — — — — upprättas.

När särskilda skäl därtill äro, må skolöverstyrelsen kunna medgiva, att vidtagen uppdelning i parallellavdelningar må bibehållas, även om antalet lärjungar i varje avdelning av årsklassen understiger 30, respektive 25.

Skulle bristande — — — — av parallellavdelning.

Uppdelning av — — — — av skolöverstyrelsen.

Skulle någon — — — — övriga lärarinnor.

C) bestämma, att till lärare och lärarinnor vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuta understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk, må utgå tillfällig löneförbättring, under förutsättning att såväl vid anordnande av undervisningen inom vederbörande läroanstalt som i övrigt följande villkor och bestämmelser iakttagas, nämligen:

1) Uppdelning i — — — — inom densamma.

När särskilda skäl därtill äro, må skolöverstyrelsen kunna medgiva, att vidtagen uppdelning i parallellavdelningar må bibehållas, även om antalet lärjungar i varje avdelning av årsklassen understiger 30, respektive 25.

Skulle bristande — — — — av parallellavdelning.

Uppdelning av — — — — — skolöverstyrelsen.

Skulle någon — — — — — lärarinnor.

2) Tjänstgöringen vid läroanstalten skall för ämneslärare med full tjänstgöring — föreståndare däri ej inberäknad — omfatta

å stadium, motsvarande real- och flickskola, för kvinnlig ämneslärare 22—26 veckotimmar, med en medeltjänstgöring av ungefär 25 veckotimmar, dock att för sådan lärare, som vid skola, förbunden med högre lärarinneseminarium, i större utsträckning tages i anspråk för seminarieelevernas handledning, tjänstgöringen må omfatta 20—24 veckotimmar, och för manlig ämneslärare 24—28 veckotimmar, samt

å stadium, motsvarande gymnasium, 20—22 veckotimmar;

D) föreskriva, att ovan omförmälda tillfälliga löneförbättring skall i sin helhet gäldas av statsmedel samt utgå efter följande grunder:

1) Delaktighet i — — — — — till privatläroverk.

2) Den tillfälliga — — — — — 1913—1915:

a) till en kvinnlig föreståndare vid högre flickskola och enskilt lärarinneseminarium samt en föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola och högre goss- eller samskola med 1,500 kronor för år;

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,400 kronor, med 1,500 kronor för år samt, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,200 kronor, med 1,200 kronor för år;

c) till manlig — — — — — manliga lärarkrafter;

d) till manlig — — — — — och år;

e) till kvinnlig — — — — — och år;

f) till övningslärare — — — — — och år.

3) Den tillfälliga löneförbättringen — — — — — läroanstalts förfogande;

E) förklara, att det må ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare villkor och föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga;

F) fastställa följande övergångsbestämmelser:

1. Lärare med — — — — — i parallellavdelningar.

2. På därom gjord ansökan må skolöverstyrelsen, efter prövning i varje särskilt fall, för ett år i sänder medgiva

skola, där ett bedrivande av undervisningen utan anlitan-
de av timlärare skulle stöta på avsevärda pedagogiska svårig-
heter, rätt att anlita dylika lärare, ändock att icke medel-
tjänstgöringen för ämneslärarna å realskolans och flicksko-
lans stadium uppgår till ungefär 25 veckotimmar.

3. På därom gjord ansökning må skolöverstyrelsen, efter
prövning i varje särskilt fall, för ett år i sänder medgiva
skola, där ett indragande av samtliga eller de flesta tim-
lärartimmar skulle för timlärare, som under minst 10 år
tjänstgjort vid samma skola medföra avsevärda ekonomiska
svårigheter, rätt att anlita denne eller dessa timlärare, än-
dock att icke medeltjänstgöringen för ämneslärarna å real-
skolans och flickskolans stadium uppgår till ungefär 25
veckotimmar.

4. Skolöverstyrelsen må — — — — — av lärarinnan;
samt

G) vid bifall till vad av oss i det föregående föreslagits,
dels öka — — — — — 751,000 kronor;

dels minska det *ordinarie* förslagsanslaget till lönetillägg
åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, nu
480,000 kronor, med 6,000 kronor till 474,000 kronor och
i riksstaten för budgetåret 1925—1926 uppföra ifrågava-
rande anslag med sistnämnda belopp;

dels för beredande under tiden 1 juli 1925—30 juni 1926
av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid en-
skilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller sam-
skolor samt enskilda lärarinneseminarier anvisa för budget-
året 1925—1926 ett *extra* förslagsanslag av 2,403,000 kronor;

dels till — — — — — gott meddela;

dels ock till understöd — — — — — högst 8,000 kronor.

Stockholm den 15 april 1925.

Sam. Clason.

Kerstin Hesselgren.

Gustaf Boman.

Martin Fehr.

K. von Geijer.